

İSTANBUL/UZUNÇARŞI YANGINI (1911) İÇİN TRABZON VİLAYETİNDEN TOPLANAN YARDIMLAR*

*Melek ÖKSÜZ***

ÖZ

Yangınlar her dönem İstanbul'un adeta korkulu rüyası olmuştur. Şehirde meydana gelen bu yangınlar sonucunda maddi manevi pek çok kayıp yaşanmıştır. Dikkatsizlik, kundaklama başlıca yangın nedenlerini oluştururken şehrin mimari yapılanması, söndürme tekniklerinin yetersizliği ve rüzgâr gibi faktörler yangının genişlemesine sebebiyet vermiştir. 20.yüzyılın ilk çeyreğinde meydana gelen önemli yangınlardan birisi 1911 yılında Uzunçarşı'da çıkmış ve kısa zamanda geniş bir alana yayılarak tahribatı büyük olmuştur.

İstanbul'da meydana gelen bu felaket, hemen Trabzon'da da yankı bulmuştur. Vali Bey başkanlığında şehrin ileri gelenlerinin yer aldığı bir komisyon oluşturularak yardım toplanmıştır. Vilayete bağlı sancak ve kazalarda da aynı şekilde yardım faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. Yerel bir gazete olan "*Trabzon'da Meşveret*" yangın ile ilgili haberleri okuyucularla paylaşarak bu konuda halkı bilgilendirmeye çalışmıştır. Aynı zamanda Vilayet dâhilinde komisyonlar aracılığı ile toplanan yardımların listeleri de gazetede yayınlanmıştır.

Bu çalışmada, "*Trabzon'da Meşveret*" gazetesine göre 1911 tarihli Uzunçarşı yangınının yerele nasıl yansıdığı ortaya konulacak ve Trabzon Vilayetinden yangın-zedeler için toplanan yardımlar değerlendirilecektir.

Anahtar Sözcükler: Uzunçarşı yangını, Trabzon Vilayeti, Yardım komisyonları, Trabzon'da Meşveret Gazetesi

HUMANITARIAN AID COLLECTED IN TRABZON PROVINCE FOR THE ISTANBULITES AFTER UZUNÇARŞI FIRE(1911)

ABSTRACT

Fires were nightmares of Istanbul for a long time, and material losses and moral destruction occurred as a result of fires. While carelessness and torching are primary causes of fire, factors such as architectural structure in the city, insufficient techniques of extinguishing and wind triggered the fire to inflate. One of the important fires in the first quarter of the 20th century occurred in Uzun Çarşı in 1911 and spread to a large area in a short time, causing great destruction. The disaster in Istanbul shortly echoed in Trabzon. A commission was formed by the

* *Gönderim Tarihi: 14.05.2020. Kabul Tarihi: 05.10.2020.*

** *Prof. Dr., KTÜ Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, TRABZON. moksuz@ktu.edu.tr
ORCID:0000-0002-0307-7076*

city governor, consisting of the notables of the city, to collect aid for those suffering from the Uzun Çarşı fire. Aid activities were also carried out in the provincial sanjak and districts. “Meşveret in Trabzon”, a local newspaper, tried to inform the public about this issue by sharing news about the fire with its readers. The lists of aid collected by the commissions in the provinces and districts of Trabzon Province were also published in the newspaper, which aimed to encourage the public to further support. This study deals with how Trabzon people and the local press responded to Uzun Çarşı fire (1911) and examines the aid campaign in Trabzon for the fire-damaged at Uzun Çarşı.

Keywords: Uzunçarşı fire, Trabzon Province, Aid commissions, Meşveret Newspaper in Trabzon

Giriş

Yangınlar, tarih boyunca İstanbul için önemli bir yer işgal etmiş ve meydana getirdiği maddî kayıplar büyük olmuştur.¹ Evlerin ahşaptan inşa edilmiş olması, ısınma amaçlı olan eşyaların dikkatsizce kullanımı, kundaklama gibi nedenlere itfaiye hizmetlerinin yetersizliği, şehrin sokak ve mahalle düzeninden kaynaklanan hususlar da eklenince yangınlar geniş alanlara yayılmıştır.²

18. yüzyıla kadar yangın söndürme işinden genellikle Yeniçeriler sorumlu olup balta, kanca, su kovası gibi basit aletler kullanılıyordu.³ Yangın söndürülemediği zaman ise uzaktaki binalar yıkılarak yayılma sahası daraltılmaya

¹ İstanbul’da meydana gelen yangınlar için bkz. Osman Nuri Ergin, *Mecelle-i Umûr-ı Belediyeye*, C: III, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul 1995, s. 1183-1238; Kemalettin Kuzucu, *Bâbüalî Yangınları ve Sosyo-Ekonomik Etkileri*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 2000; Kenan Yıldız, “Şehir Topografyasına Etkisi Bakımından Osmanlı Dönemi İstanbul Yangınları”, *Antik Çağdan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi*, C: I, İSAM-İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul 2015, s. 486-503; Kemalettin Kuzucu, “Osmanlı Döneminde Vefa Yangınları ve Semt Topografyasına Etkileri”, *Bir Semte Vefa*, Haz. N. Bilge Özel İmanov-Yunus Uğur, Klasik Yayınları, İstanbul 2009, s. 565-587; İstanbul yangınları hakkında literatür çalışması için bkz. Fatma Ürekli, “Osmanlı Döneminde İstanbul’da Meydana Gelen Afetlere İlişkin Literatür”, *TALİD*, VIII, 16, (2010), s.101-130.

² Kenan Yıldız, *1660 İstanbul Yangınının Sosyo-Ekonomik Tahlili*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2012, s. 4-5; H. D. Andreasyan, “Eremya Çelebi’nin Yangınlar Tarihi”, *İÜ Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 27 (1973), s.59-60; Osman Nuri Ergin, *Mecelle-i Umûr-ı Belediyeye*, C: II, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul 1995, s.1077; Mustafa Cezar, *Osmanlı Başkenti İstanbul*, EKAV Yayınları, İstanbul 2002, s.355-356; Yıldız, *1660 İstanbul Yangınının Sosyo-Ekonomik Tahlili*, s. 4-5.

³ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapıkulu Ocakları*, C: I, TTK Basımevi, Ankara 1984, s.82; Cezar, *Osmanlı Başkenti İstanbul*, s. 356; Yıldız, *1660 İstanbul Yangınının Sosyo-Ekonomik Tahlili*, s. 3-4.

çalışılırdı.⁴ Yetkililer zaman zaman ev ve dükkânlarda fiçılarla su ve merdiven bulundurulması gibi bir takım emirler yayınlayarak önlem almak istemişlerdir.⁵

Yangınla mücadelede 18. yüzyıl başında, Gerçek Davud tarafından yapılmış olan tulumbanın kullanılmaya başlanmasıyla önemli bir adım atılmış oldu.⁶ Ancak ilerleyen dönemlerde yangınları söndürmede yetersiz kalan tulumbacılık,⁷ 1826'da Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasıyla sona ermiştir.⁸

19. yüzyılın ikinci yarısında tulumbacı teşkilatının görevi belediyeye bırakılınca Ocak sivil bir yapıya kavuşmuştur.⁹ Yine bu dönemde yangınla mücadelede Avrupa şehirlerindeki bu konudaki teknik araştırmalarla diğerlerine göre daha üstün görülen Macaristan'dan Kont Szechenyi getirilerek Sultan Abdülaziz döneminde İstanbul itfaiyesinde ıslah çalışmaları yapılmıştır.¹⁰

20. yüzyıla gelindiğinde yapılan düzenlemelerle geliştirilen itfaiye teşkilatı,¹¹ 1908 sonrasında teşkilat ve teçhizat bakımından daha da modern-

⁴ Ergin, *Mecelle-i Umûr-ı Belediyeye*, C: III, s.1184. Cezar, *Osmanlı Başkenti İstanbul*, s. 356. Benzer şekilde Hollandalı diplomatik temsilcilerin raporlarına göre, 1782 ve 1784 tarihli İstanbul yangınları ile yapılan değerlendirmelerde İstanbul'daki yangınların söndürülmesinden sadece yeniçerilerin sorumlu olduğu belirtiliyor. Ancak yeniçerilerin yangını su ile söndürmediği sadece yangının her iki tarafındaki binaları yıktıkları ifade ediliyor. Böylece yangının diğer binalara ulaşması engellenmiş oluyordu. B.J.Slot, "The Fires in İstanbul of 1782 and 1784 According to Maps and Repots By Dutch Diplomatic Representatives", *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, S: 4-5, 1976, s. 48

⁵ Cezar, *Osmanlı Başkenti İstanbul*, s.356. Mustafa Cezar, "Osmanlı Devrinde İstanbul'da Yangınlar ve Tabii Âfetler", *İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Türk Sanatı Tarihi ve İncelemeleri*, I, (1963), s.366; Cezar, *Osmanlı Başkenti İstanbul*, s. 356. Kuzucu, "Osmanlı Başkentinde Büyük Yangınlar", s. 693.

⁶ Kenan Yıldız, "Yeni Belgeler Işığında Tulumbacıbaşı Gerçek Davud Ağa ve Tulumbacı Şeritçileri Esnafı", *Kitaplara Vakfedilen Bir Ömre Tuhfe- İsmail E. Erünsal'a Armağan*, C:I, Haz. Hatice Aynur-Bilgin Aydın-Mustafa Birol Ülker, Ülke Kitapları, İstanbul 2014, s.557-586; Uğur Gökteş, "Tulumbacılık", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, C:VII, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul 1994, s.301-302; Ergin, *Mecelle-i Umûr-ı Belediyeye*, C: III, s.1119; Cezar, *Osmanlı Başkenti İstanbul*, s.357; Kuzucu, "Osmanlı Başkentinde Büyük Yangınlar", s. 691; P.Ğ. İncicyan, *18. Asırda İstanbul*, Terc. Hrand D. Andreasyan, İstanbul Fetih Cemiyeti İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul 1976, s.86; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, C: II, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996, s. 406-407.

⁷ Erkan Tural, "Türkiye, Hollanda, İngiltere ve Amerika'da Modern İtfaiye Teşkilatının Kuruluşu ve Harik (Yangın) Nizamnameleri", *Çağdaş Yerel Yönetimler*, XIII/1 (2004), s.71; Cezar, *Osmanlı Başkenti İstanbul*, s.357; Kemalettin Kuzucu, "Yangın Tulumbasının İcadı ve Türk İtfaiyesinin İlk Yüzyılı", *Lale Devri'nde Osmanlı Devleti ve Nevşehir*, Edt. İlyas Gökhan-Hüseyin Saraç-Gökçe Özcan, Kömen Yayınları, Konya 2018), s. 327-353; Ergin, *Mecelle-i Umûr-ı Belediyeye*, C: II, s.1098.

⁸ Cezar, *Osmanlı Başkenti İstanbul*, s.357

⁹ Tural, "Modern İtfaiye Teşkilatının Kuruluşu", s.73.

¹⁰ Kemalettin Kuzucu, "Szechenyi Paşa ve Osmanlı İtfaiyesinin Modernleştirilmesi (1874-1922)", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 14(2006), s. 31-52; Kemalettin Kuzucu, *Bâbiâli Yangınları ve Sosyo- Ekonomik Etkileri*, s. 134-141; Bünyamin Çelebi, "İtfaiye", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, C: IV, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul 2003, s. 306-307; Tural, "Modern İtfaiye Teşkilatının Kuruluşu", s.74.

¹¹ Kuzucu, "Szechenyi Paşa", s. 39.

leştirilmeye çalışılmıştır.¹² Ancak İstanbul'da yangınlar ve meydana getirdiği tahribat devam etmiştir.¹³ Bu dönemde meydana gelen önemli yangınlardan biri de 23 Temmuz 1911 (10 Temmuz 1327) tarihli Uzunçarşı Yangını'dır.

İstanbul'da pek çok binanın yıkıldığı, insanların evsiz ve işsiz kaldığı bu afet, ülke içinde ve dışında kısa zamanda yankı bulmuştur. Bazı ülkelerden taziye mektupları ve yardımlar gönderilirken başta dönemin Padişahı Sultan Reşat ve devletin ileri gelenleri de yangın-zedeler için seferber olmuşlardır. İstanbul'da kurulan komisyonlarla yardım sağlanırken ulusal gazeteler de yangınla ilgili haberlere yer vermişlerdir. Tüm bu faaliyetler elbette taşrada da aynı titizlikle yürütülmüş, bu hususta seferber olan vilayetlerden birisi de Trabzon olmuştur.

İstanbul yangınında zarar görenler için Trabzon Vilayetinde, Vali ve şehrin ileri gelenlerinin katılımıyla, çeşitli komisyonlar oluşturularak yardım toplama faaliyetine girilmiştir. Vilayete bağlı sancak ve kazalar da aynı şekilde çalışmalarda yer almışlardır. İttihat ve Terakki kulübü Trabzon dâhilindeki şubeleriyle yardım faaliyetlerine katkı sağlamıştır. Ülke genelinde yaşanan her türlü gelişmelerin yerele bildirilmesi hususunda her dönem önemli rol üstlenen basın, bu olayda da aynı hassasiyetle hareket etmiştir. Trabzon Vilayetindeki yerel gazetelerden biri olan “*Trabzon'da Meşveret*”¹⁴ gazetesi yangın ile ilgili haberlere sayfalarında yer verirken öte yandan yardımın daha geniş kitlelere yaygınlaştırılmasına öncülük etmiştir. Bu doğrultuda gerek vilayet merkezinde gerekse sancak ve kazalarda yardım yapanların isimleri listeler halinde gazetede yayınlanmıştır.

Bu çalışmada, “*Trabzon'da Meşveret*” gazetesine göre İstanbul'daki Uzunçarşı yangını ve bu yangın için Trabzon Vilayetinden yapılan yardımlar değerlendirilmiştir.

¹² Cezar, *Osmanlı Başkenti İstanbul*, s. 359; Tural, “Modern İtfaiye Teşkilatının Kuruluşu”, s. 75.

¹³ Bu yüzden 20. yüzyıl başında bile İstanbul evlerinin %95'inin ahşaptan yapılmış olduğu düşünüldüğünde bu husustaki ısrarın etkisi ortaya çıkar. Günay, *a.g.m.*, s. 36. Yangınlara rağmen evlerin ahşaptan yapılmaya devam etmesinde, malzeme bakımından daha sağlıklı ve ekonomik olması, kolay inşa edilmesi ile depremlerde ahşap evlerde daha az hasar olması etkiliydi. Kemalettin Kuzucu, “Osmanlı Başkentinde Büyük Yangınlar ve Toplumsal Etkileri”, *Osmanlı*, C: V, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s. 688; Reha Günay, “Kaybolan Ahşap Mimarlık Mirasımız”, *Ahşap Yapılarda Koruma ve Onarım Sempozyum Bildiriler Kitabı (26-27 Nisan 2016)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul 2016, s. 36-38; Ergin, *Mecelle-i Umûr-ı Belediyeye*, C: III, s. 1184.

¹⁴ “Trabzon'da Meşveret”, 1908 yılından itibaren Çarşamba ve Cumartesi olmak üzere haftada iki gün yayınlanan bir gazete olup, sahibi Naci Bey'dir. Gazete, İttihat ve Terakki Partisi'nin Trabzon'daki yayın organı olarak kabul edilmekteydi. Bkz. Ali Birinci, “Meşveretçi Naci Bey ve Gazetesi”, *Uluslararası Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, S: 5, 2008, s.139-149; Hüseyin Albayrak, *Trabzon Basın Tarihi*, C: I, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1994, s. 48-53; Hikmet Öksüz -Veysel Usta, *Mustafa Reşit Tarakçıoğlu-Hayati, Hatıratı ve Trabzon'un Yakın Tarihi*, Serander Yayınevi, Trabzon 2008, s. 129,154.

“Trabzon’da Meşveret” Gazetesine Göre Uzunçarşı Yangını

23 Temmuz günü meydana gelen yangınla ilgili haberler 26 Temmuz’dan itibaren “*Trabzon’da Meşveret*” gazetesinde yayınlanmaya başlamıştır. Yangının ertesi günü Dâhiliye Nezareti tarafından yayınlanan “*İstanbul Hariki*” başlıklı telgrafa gazetede yer verilmiştir. Telgrafta, yangının ne zaman ve nerede çıktığı, hangi bölgelere yayıldığı hakkında bilgi veriliyordu. Belirtildiğine göre yangın, 23 Temmuz günü sabah saat 7 civarında Tahtakale’de misafirhane olarak kullanılan bir hanın İranlı Mehmet ve ortağının kaldıkları odasında kazaen çıkmıştır.¹⁵ Yangın ile ilgili olarak İstanbul Polis Müdürlüğü tarafından yayınlanan bildiriye, Mehmet Bey ve ortağı Muhtar Bey’in sabahleyin bırakıp gittikleri saç mangal ve çay semaverindeki ateşin, açık olan pencereden esen rüzgârın etkisiyle etrafa yayılarak yangını başlattığı belirtiliyordu.¹⁶

Yangının gerçekleştiği gün Meşrutiyetin ilanının yıldönümü nedeniyle millî bayram (ıyd-i millî)¹⁷ olduğu için han sakinleri kutlama etkinliklerini izlemek amacıyla tören alanına gitmişlerdi ve o sırada handa kimse yoktu. Oda kapıları kilitli olduğu için binaya girilememiş ve alevler her yanı sarmıştı. Öte yandan itfaiye gecikmiş, su bulunamamış bir de rüzgâr eklenince yangın geniş alana yayılmıştı.¹⁸ Uzunçarşı başından Mercan Çarşısı’na kadar geniş bir alana sirayet eden yangında Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Dairesi yanmış, dairedeki resmî evraklar güçlkle kurtarılabilmişti. Akşam 8’e kadar devam eden yangında Vezneciler, Koska, Çukur Çeşme, Ağa Yokuşu, Laleli, Aksaray, Yenikapı, Langa ve Cellad Çeşmesi tarafları yanmıştır. Aksaray’a kadar ulaşmasına rağmen Valide Camii, Laleli Camii ve Vezneciler’deki Darülfünun binası zarar görmemiştir.¹⁹

Yangında zarar görenlerin birçoğu akrabalarının yanına gönderilirken açıkta kalanlar da devlet tarafından belirlenen mahallere yerleştirilmişlerdir. Bunların yangından kurtardıkları eşyaları ücretsiz olarak arabacılar ve hamallar tarafından güvenli yerlere taşınmıştır. Yangın esnasında pek çok fırın da yandığı için diğer bölgelerdeki fırınların daha fazla ekmek çıkararak halkın ekmek sıkıntısı çekmemesi temin edilmiş ve yangın-zedelere ekmek dağıtılmıştır. Zabıta ve belediye ekipleri yeni kazaları önlemek amacıyla tehlikeli gördükleri duvar ve bacaları yıkmışlardır.²⁰

¹⁵ *Trabzon’da Meşveret*, No: 296, 13 Temmuz 1327 (26 Temmuz 1911). İlerleyen günlerde Dâhiliye Nezareti’nden gönderilen ve gazetede yayınlanan resmî haberde yangının kazaen çıktığı bildirilmekteydi. *Trabzon’da Meşveret*, No: 300, 27 Temmuz 1327 (9 Ağustos 1911)

¹⁶ *Takvim-i Vekâyi*, No: 884, 14 Temmuz 1327 (27 Temmuz 1911)

¹⁷ 10 Temmuz 1909 tarihinde Meşrutiyetin ilan edilmesinden dolayı o tarihten itibaren kutlanan Osmanlı Devleti’nin ilk resmî bayramıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Hatem Türk, *10 Temmuz Meşrutiyet Bayramı*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2017.

¹⁸ *Takvim-i Vekâyi*, No: 884, 14 Temmuz 1327 (27 Temmuz 1911); Kuzucu, “Osmanlı Başkentinde Büyük Yangınlar”,s.697.

¹⁹ *Trabzon’da Meşveret*, No: 296, 13 Temmuz 1327 (26 Temmuz 1911)

²⁰ *Takvim-i Vekâyi*, No: 884, 14 Temmuz 1327 (27 Temmuz 1911)

Gazetenin başyazarı Naci Bey o günkü yazısını Uzunçarşı yangınına ayırmış, üzüntüsünü dile getirmekle beraber, halkı yardım yapmaya çağırmıştır. Vali Bekir Sami Bey'in²¹ kamu yöneticilerine çektiği telgraf aracılığıyla ahaliyi yangın-zedelere ianeye davet ettiğini hatırlatarak Trabzonlulara, her zamanki gibi mükemmel bir dayanışma örneği sergileyeceklerinden emin olduğunu ifade etmiştir.²²

Trabzon Valisi Bekir Sami Bey Dâhiliye Nezaretine gönderdiği 25 Temmuz tarihli telgrafta, olayın vilayette büyük üzüntü yarattığını belirterek gerek İstanbul gerekse memleketin diğer topraklarının her türlü felaketten ve musibetten korunmasına yönelik temennide bulunmuş, yöre halkının bilgilendirilerek yardım yapmaya teşvik edileceğini, Trabzon ahalisinin hiçbir fedakârlıktan geri durmayacağına dair inancı dile getirmiştir.²³

Nitekim valiliğin, yerel yöneticilere gönderdiği telgraf da gazetenin aynı sayısında yayımlanmıştır. Vali Bey, bu telgrafında, Trabzonluların her türlü yardıma hazır olduklarını Dâhiliye Nezareti'ne bildirdiğini belirtmekte ve derhal komisyonlar kurularak yardım kampanyasının başlatılmasını istemekteydi.²⁴

Gazete; Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa'nın yangını söndürme çalışmaları esnasında üzerine düşen bir tahta parçasının etkisiyle yüzünden ve alından hafif şekilde yaralandığını paylaşmıştır.²⁵ İlerleyen günlerde, Paşa'nın sağlığı ile ilgili olarak fırka kumandanlıklarına çektiği telgrafa yer vermiştir. Paşa, telgrafta görevine başladığını şu şekilde ifade etmekteydi: "*Esna-yı harikde kazaen aldığım ceriha hamdolsun iltiyam-pezîr olduğundan bugün müsta'inen bi'ttevfiki-i teala tekrar ifa-yı vazîfeye mübaşeret eyledim.*" Telgrafın devamında ise "*kaza-yı mezkûrdan dolayı silah arkadaşlarım tarafından hakk-ı acizaneimde ibraz buyrulan asar-ı muhâdenetin cidden minnettar ve şükr güzariyim*" ifadeleriyle mesai arkadaşlarına teşekkür etmekteydi.²⁶

Gazetede yangın haberlerinin yanı sıra yangın-zedelerin durumuna ve afet yönetimine dair bilgilere de yer verilmiştir. "*İhsân-ı Padişahi*" başlığı ile Sultan Mehmet Reşat'ın yaptığı yardım "*İstanbul harik-zedegan ianesine taraf-ı zîşeref padişahîden 1.500 lira ihsan buyrulmuştur*" ifadeleriyle yer almıştır. Ayrıca Meclis-i Mebusan Reisi Ahmet Rıza Bey'in başkanlığında iane komisyonu oluşturularak iane toplanmaya başlandığı da verilen bilgiler arasındaydı. Bu doğrultuda Millî Banka Direktörü Sir Ernest Cassel'in kendi adına 4 bin,

²¹ Bekir Sami (Kunduh), 1910-1911 yılları arasında Trabzon Valiliği yapmıştır. Bkz. Hüseyin Albayrak, *Tarih İçinde Trabzon Valileri(1461-2007)*, Trabzon Valiliği, Trabzon 2008, s. 242, 244.

²² Meşveretçi Naci, "İstanbul'a Bir Nazar-ı Tesir", *Trabzon'da Meşveret*, No: 296, 13 Temmuz 1327 (26 Temmuz 1911)

²³ *Trabzon'da Meşveret*, No: 296, 13 Temmuz 1327 (26 Temmuz 1911)

²⁴ *Trabzon'da Meşveret*, No: 296, 13 Temmuz 1327 (26 Temmuz 1911)

²⁵ *Trabzon'da Meşveret*, No: 296, 13 Temmuz 1327 (26 Temmuz 1911)

²⁶ *Trabzon'da Meşveret*, No: 299, 23 Temmuz 1327 (5 Ağustos 1911)

müessesesi namına da 2 bin lira verdiği ve Sadrazam Hakkı Paşa'nın buna karşılık teşekkür telgrafi çektiği belirtiliyordu.²⁷

Gazetede İstanbul dışından ve başka ülkelerden yapılan yardımlarla ilgili haberlerden de söz etmekteydi. Örneğin 2 Ağustos tarihli ve “*Almanya İmparatorunun Taziyet ve İnanatı*” başlıklı haberde, yangından dolayı İmparator Wilhelm'in padişaha bir taziye telgrafi çektiği ve yangında zarar görenler için de 20 bin mark gönderdiği belirtiliyordu.²⁸ Yine Avusturya İmparatoru Fransuva Jozef şahsı adına 20 bin, hükümeti adına da 6 bin kron iane göndermiştir. İran'ın Berlin sefiri olup sonradan İstanbul sefaretine tayin olunan Mahmut Han 100 Osmanlı lirası bağışlamıştır.²⁹ Rus İmparatoru 10 bin ruble yardım yapmıştır.³⁰ Bal³¹ şehrinde 16.000 kişi ile gerçekleştirilen Siyonist Kongresi'nde başkanın teklifi üzerine “*İstanbul harik-i hâilinden dolayı Hükümet-i Osmaniye'ye beyan-ı taziyet edilerek*” harik-zedegân için 5.000 frank yardım toplanmıştır.³²

“*İstanbul'da zuhur eden harik-i müessifden zarar dide olan binlerce nüfusun tehvîn-i ihtiyaç ve temin-i istirahatı için*” açılan yardım kampanyasına Hindistan'dan da destek verilmiş, örneğin Bhupal hakimesi Sultan Cihan Begüm de 5500 lira yardımda bulunmuştur.³³

“*Harikzedegana Muavenet*” başlığı ile yayınlanan haberde ise “*İstanbul harik-zedeganına bir muavenet-i insaniyetkârane de bulunmak üzere*” Macaristan'da Kont Ödön Franconi'nin? himayesinde yardım cemiyeti kurulup toplanan 400 kronun İstanbul'a gönderildiği, ayrıca Peşte'de bir Osmanlı sergisi açılmasına karar verildiği belirtilmekteydi. Meşveret, Macarların dostluğuna “*Hemcinse muavenet hususunda gösterilen şu ulvi himmetten dolayı cemiyet müessislerine teşekkürler takdim ederiz*”³⁴ şeklinde mukabelede bulunmuştur.

İttihat ve Terakki Cemiyeti de yangına kayıtsız kalmamış gerek İstanbul'da gerekse vilayetlerdeki şubeleriyle yangın-zedeler için iane komisyonları oluşturarak ihtiyaçlarını karşılama yoluna gitmiştir. Meşveret'in 2 Ağustos tarihli nüshasında yayımlanan “*Muavenet-i İnsaniyetkârane*” başlıklı haberde; Cemiyetin payitahttaki kulüplerinin afetzedelerin yardımına koşarak ekmek, mum ve sigara gibi temel tüketim maddeleri dağıttıkları belirtiliyordu. Kulüplerin herhangi bir ayırım gözetmeksizin felaketzedelere açılarak bu sayede pek çok kişinin maişet ve istirahatı sağlandığı da verilen bilgiler arasındaydı. Cemiyetin

²⁷ Trabzon'da Meşveret, No: 298, 20 Temmuz 1327 (2 Ağustos 1911)

²⁸ Trabzon'da Meşveret, No: 298, 20 Temmuz 1327 (2 Ağustos 1911)

²⁹ Trabzon'da Meşveret, No: 299, 23 Temmuz 1327 (5 Ağustos 1911)

³⁰ Trabzon'da Meşveret, No: 300, 27 Temmuz 1327 (9 Ağustos 1911)

³¹ Gazetede “Bal” şeklinde ifade edilen şehir Baltimur veya Basel olabilir.

³² Trabzon'da Meşveret, No: 302, 3 Ağustos 1327 (16 Ağustos 1911)

³³ Trabzon'da Meşveret, No: 302, 3 Ağustos 1327 (16 Ağustos 1911). Bu yardım The Times gazetesindeki habere de konu olmuş ve Cihan Begüm'ün 5000 İngiliz sterlini yardımda bulunduğu belirtilmiştir. Berna Korucu Üçüncü, “Bopal Nevvabı Sultan Cihan Begüm'ün İstanbul Ziyareti ve Osmanlı'ya Gönderdiği Yardımlar”, *Journal of Universal History Studies*, C: 2, S: 2, 2019, s. 258.

³⁴ Trabzon'da Meşveret, No: 310, 31 Ağustos 1327 (13 Eylül 1911)

genel merkezi taşra şubelerine telgraf çekerek yardım konusunda hassasiyet ve fedakarlık istemiştir.³⁵ Nitekim gazete bir gün sonra aynı başlıkla yayımladığı haberde, kulüplerin yardım kampanyaları başlattıkları ve Cemiyet'in genel merkezinde toplanan 300 liranın muhtaçlara verildiği kaydedilmiştir. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin merkez-i umumisi tarafından, "*İstanbul harikinde felaket-zede olanların tehvin-i ihtiyacatı için 300 lira iane ita edildiği*" belirtilerek cemiyetin bütün kulüplerinin iane toplama işine başladıkları bildiriliyordu. Bunun devamındaki haber, İttihat ve Terakki'nin mülhakat kulüplerinin çalışmalarıyla ilgiliydi. Cemiyete bağlı şubelerin bu konuda çalışmalara başladığı şu şekilde ifade edilmekteydi: "*İttihat ve Terakki mülhakat kulüpleri İstanbul harik-i hailine karşı ifası muktezi hamiyyet ve şefkat vazifesinin edasına mübaderet eylemişlerdir.*" Karaferye İttihat ve Terakki Kulübü Heyet-i İdaresi tarafından gönderilen telgrafın bu söyleneni kanıtlar nitelikte olduğu belirtilir. Söz konusu telgraf "*Selanik'te Rumeli Gazetesine*" başlığını taşımaktaydı. Telgrafın içeriğinde "*İstanbul'da vukua gelen harik-i müessiften dolayı felaketzede kardeşlerimizin tehvin-i ihtiyacatına medar olmak üzere*" gerçekleştirilen toplantıda yarım saat içinde yaklaşık 40 lira toplandığı ve Hâkim Efendi'nin başkanlığında oluşturulan komisyonun bu konuda yardım faaliyetlerine devam ettiği bildiriliyordu.³⁶

Sabah gazetesinden iktibas edilen "*İttihat ve Terakki'nin Muaveneti*" başlıklı haberde; Cemiyet tarafından İstanbul yangını için oluşturulan yardım heyetinin, Atık Ali Paşa civarında Karababa Tekkesi karşısındaki İttihat ve Terakki İnas Mektebi'nde, Süleymaniye Kulübü'nde, Yenikapı Ermeni Mektebi'nde, Kâtip Kasım Mahallesi'nde meskûn Karagözyan Efendi'nin evinde ve Vefa civarında barınan yangın-zedeleri ziyaret ettiği bildiriliyordu. Yardım heyetinin mum, sabun, sigara kâğıdı, kibrit dağıttığı, çok mustarip olanlara nakit yardımı yaptığı, eşya ve kıyafetlerini kurtaramayanlara da battaniye, fanile, çorap vb. malzemeler verildiği bilgisi yer almaktaydı.³⁷

12 Ağustos tarihli gazetede ise "*Nüsha-i Fevkalade*" başlığı ile duyurulan haberde "*İstanbul lehîb-i hânümsûzunda felaket-zede olanlar için*" ülkenin her tarafında iane komisyonları oluşturularak yardım faaliyetlerine başlandığı belirtiliyordu. Bu doğrultuda Manastır'da çıkan *Neyyir-i Hakikat* gazetesinin,³⁸ geliri İstanbul yangını ianesine verilmek üzere "*erbab-ı kalemin asar-ı edebiyeleriyle müzeyyen bir nüsha-i fevkalade neşr etmiş oldukları*" bildiriliyordu. Ayrıca bu nüshalardan edinmek isteyenlerin İttihat ve Terakki Kulübü'ne müracaat etmeleri isteniyordu.³⁹

³⁵ *Trabzon'da Meşveret*, No: 298, 20 Temmuz 1327 (2 Ağustos 1911)

³⁶ *Trabzon'da Meşveret*, No: 299, 23 Temmuz 1327 (5 Ağustos 1911)

³⁷ *Trabzon'da Meşveret*, No: 299, 23 Temmuz 1327 (5 Ağustos 1911)

³⁸ *Neyyir-i Hakikat* gazetesi 1908 yılında Manastır'da yayınlanmaya başlayan İttihat ve Terakki'nin yayın organıdır. Bkz. Yüksel Nizamoğlu, "10 Temmuz İnkılabının Birinci Yıldönümünde *Neyyir-i Hakikat* Gazetesi'nin Yayınladığı Mecmua Üzerine", *OTAM*, S: 30, Güz 2011, s. 99-126.

³⁹ *Trabzon'da Meşveret*, No: 301, 30 Temmuz 1327 (12 Ağustos 1911)

Kadınların yangın-zedeler için yaptıkları çalışmalar da habere konu olmuştur. Gazetede, İstanbul muhabirinin bildirdiği bir haber “*Kadınlarda Hiss-i Şefkat ve Merhamet*” başlığı ile duyurulmaktaydı. Yazıda “*İstanbul harik-i müdhişinden dolayı bir sefalet-i azim içerisinde kalan dul, yetim, bi-kudret, kimsesiz binlerce kardeş ve vatandaşlara*” her taraftan yardım yapıldığı ve ihtiyaçlarının karşılandığı dile getiriliyordu. Bu doğrultuda İstanbul kadınlarının yangın mahallerinde çadırlarda ikamet eden yangın-zedeleri ziyaret ederek onların hatırlarını sorup, elbise, yiyecek ve nakit para yardımı yaptıkları ifade edilmekteydi.⁴⁰

Trabzon Vilayetinden Toplanan Yardımlar

Yardımların organizasyonunda ve başlatılan kampanyanın daha geniş bir kitleye ulaştırılmasında basın önemli görevler yerine getirmiştir. “*Trabzon’da Meşveret*” gazetesi bir yandan yangınla ilgili haberlere yer verirken öte yandan yapılacak yardımı organize etme noktasında da sorumluluk üstlenmiş, yardım yapacaklar için bir sütun ayırdığını duyurmuştur.⁴¹ Bu şekilde yardım yapanların isimleri ve yardım miktarı gazetede yer alacak, böylece yardım özendirilerek geniş kitlelere yaygınlaştırılması sağlanmış olacaktır.

Öte yandan İstanbul’da gerek devlet yetkilileri gerekse kurumlar yangın-zedeler için çeşitli çalışmalar yaparken taşrayı da bu yönde harekete geçirmek istemişlerdir. Bununla ilgili bir haberde “*her hususta ibraz-ı asar-ı hamiyet eden Trabzonluların bu felaketzedelerin muavenetine şitab edeceklerine*” dair umut dile getiriliyordu.⁴²

Nitekim Trabzon vilayetindeki yetkililer de üzerine düşen sorumluluğu yerine getirerek kısa zamanda organize olmuşlardır. Gazetede “*Komasyon Teşkil*” başlığı ile yer alan haberde; “*Dersaadet harik-i hâilinden dolayı memleketimiz erbab-ı hamiyetinin ita edeceği ianatu derç ve kabul etmek üzere Vali Beyefendi’nin riyaseti tahtında bir komisyon teşkil edildiği*” ve 3 Ağustos itibariyle de komisyonun çalışmalarına başlayacağı bildiriliyordu.⁴³ Nitekim 5 Ağustos’tan itibaren gazetede söz konusu komisyonun topladığı yardımları içeren listeler “*İstanbul felaket-zedeganına muavenet için Vali Beyefendi hazretlerinin riyasetleri tahtında Müftü Efendi ve rüesa-yı ruhaniye ve eşraf ve muteberan-ı memlekette müteşekkil komisyona iane ita eden zevatın esamisiyle teberrüatlarının miktarı*”⁴⁴ başlığıyla yayınlanmaya başlamıştır. (Tablo: 1- 6) Bu başlık altında gazetenin altı sayısında yayımlanan listenin sonucunda toplanan paranın 52.882 kuruşa ulaştığı görülmektedir. Tablolara bakıldığında gerek resmi kurum çalışanları gerek esnaf ve sivil vatandaşların aynı dönemde Donanma ianesi ve Trablusgarp Savaşı için de yardım yaptıkları anlaşılacak-

⁴⁰ *Trabzon’da Meşveret*, No: 302, 3 Ağustos 1327 (16 Ağustos 1911)

⁴¹ *Trabzon’da Meşveret*, No: 297, 16 Temmuz 1327 (29 Temmuz 1911)

⁴² *Trabzon’da Meşveret*, No: 298, 20 Temmuz 1327 (2 Ağustos 1911)

⁴³ *Trabzon’da Meşveret*, No: 298, 20 Temmuz 1327 (2 Ağustos 1911)

⁴⁴ *Trabzon’da Meşveret*, No: 299, 23 Temmuz 1327 (5 Ağustos 1911)

tadır.⁴⁵ Yardım yapanlar içinde G. Kabayanidi,⁴⁶ Kitapçızade Affan Efendi, Nemlizadeler gibi Trabzon'un önemli tüccar ya da finans sektörüne mensup kişiler yer almaktadır.

Benzer şekilde gazetenin bundan sonraki sayılarında yardım yapanların isimleri ve yardım miktarları listeler halinde yayınlanmıştır. “*İstanbul Harik-zedeganına Muavenet*” başlığı ile yayınlanan en son listeye göre 8.259 kuruş 30 para toplandığı anlaşılmaktadır.⁴⁷

İttihat ve Terakki Cemiyeti de vilayetteki şubeleri ile yardım kapman-yasına destek vermiştir. Bu doğrultuda Trabzon Vilayetinin merkez sancağına bağlı Akçaabat kazasındaki İttihat ve Terakki Cemiyeti'nde bir komisyon oluşturularak yardım toplanmış ve yardım edenlerin isimleri ile yardım miktarları liste halinde gazeteye gönderilerek yayınlanmıştır.⁴⁸

Meşveret, İstanbul kadınlarının yangın-zedeler için yaptıkları çalışmalarından emsal gösterilerek “*hiss-i şefkat ve hamiyetlerinden emin olunan Trabzon hanımlarının*” da aynı hassasiyetle hareket etmelerinin beklendiği belirtilmiştir. Bu yönlendirme karşılıksız kalmamış Nemli-zâde Şükrü Efendi'nin eşi 10 lira Trabzonlu kadın yardımseverlere öncülük etmiştir. Gazete, haberin devamında “*bu felaket-i hânümânsüz karşısında dürdâne-i teessür dökən*” kadınların kayıtsız kalmayacaklarına dair inancını yinelemiştir.⁴⁹

Trabzon'daki yardım kampanyasının çok yönlü yürütüldüğü anlaşılmaktadır. Örneğin hasılatı İstanbul harik-zedegan ianesine ait olmak üzere Vali Süleyman Nazif Beyefendi'nin⁵⁰ önderliğinde şehrin gençlerinden oluşturulan bir heyet tarafından 20 Eylül gecesi Tuzluçeşme'de bulunan tiyatrodaki⁵¹ “*Selahaddin Eyyubi*”⁵² piyesinin sahnelenmesine karar verilmiştir. Her fırsatta

⁴⁵ Trablusgarp ve Donanma Cemiyeti için Trabzon'dan yapılan yardımlar için bkz. Melek Öksüz, *Trablusgarp Savaşı ve Donanma Cemiyeti'ne Trabzon Vilayetinden Yardımlar*, Serander Yayınevi, Trabzon 2016.

⁴⁶ Hikmet Öksüz-Veyssel Usta- Kenan İnan, *Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası Tarihi 1884-1950*, Trabzon 2009, s. 92,119.

⁴⁷ *Trabzon'da Meşveret*, No: 303, 6 Ağustos 1327 (19Ağustos 1911). Bu listeler ve değerlendirilmesi için bkz. Melek Öksüz, “1911 Yılındaki İstanbul Yangınına Trabzon'dan Uzanan Yardım Eli”, *I. Uluslararası Karadeniz Tarihi Sempozyumu(12-14 Aralık 2019)* (Yayımlanmamış bildiri)

⁴⁸ *Trabzon'da Meşveret*, No: 304, 10 Ağustos 1327 (23Ağustos 1911);*Trabzon'da Meşveret*, No: 305, 13 Ağustos 1327 (26 Ağustos 1911). Listelerin ayrıntısı için bkz. Öksüz, “1911 Yılındaki İstanbul Yangınına Trabzon'dan Uzanan Yardım Eli”.

⁴⁹ *Trabzon'da Meşveret*, No: 302, 3 Ağustos 1327 (16 Ağustos 1911)

⁵⁰ Bekir Sami (Kunduh), 1910-1911 yılları arasında Trabzon Valiliği yapmıştır. Yerine 21 Ağustos 1911 tarihinde Kastamonu'dan yola çıkan Süleyman Nazif getirilmiştir. Bkz. Hüseyin Albayrak, *Tarih İçinde Trabzon Valileri(1461-2007)*, Trabzon Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Trabzon 2008, s. 242, 244.

⁵¹ Trabzon'daki tiyatro faaliyetleri hakkında geniş bilgi için bkz. Veyssel Usta-Ömer İskender Tuluk, *Başlangıçtan Halkevlerine Trabzon'da Tiyatro*, Serander Yayınevi, Trabzon 2017.

⁵² Necib el-Huddad tarafından Arapça olarak yazılan ve M. Said tarafından Türkçe'ye çevrilen eser 1911'de Trabzon Meşveret Matbaasında “El-melikü'n-nasr Sultan Selahaddin Eyyubi” adıyla basılmıştır. Bkz. Usta-Tuluk, *a.g.e.*, s. 63-64. Bu eser basıldıktan sonra gazeteye

İttihad ve Terakki Cemiyeti'ni ve kendisini öne çıkarmayı adeta ilke edinen gazete, adı geçen piyesin bir süre önce *Meşveret* sütunlarında tefrika edildiğini de hatırlatmıştır. Haberin devamında “*hasılatı bir emir-i hayra masruf olan bu oyunun temaşasına rağbet gösterecek zevat-ı kiram hemcinsine muavenetle vazife-i hamiyet ve insaniyeti ifa edeceği*” bildirilerek piyesin hayır amaçlı yapıldığı; bu yüzden de katılımın sağlanması istenmiştir. Gazete, bu sayede seyircilerin “*meşhur-ı cihan olan Selahaddin Eyyubi'nin mezâyâ-yı ulviyyesini temsil eden ve ilk defa oynanan bu piyesin temaşasıyla da ruhlarını gıdalandırılmış olacaklarını*”⁵³ da ilave etmiştir.”

Vilayet dâhilindeki sancak ve kazalara yapılan çağrılar da netice vermiş, oluşturulan komisyonlarca toplanan yardımların listeleri gazetede düzenli olarak yayınlanmıştır. Gazetenin buna dair bir teşekkür yazısından Görele kazasında 50 Osmanlı Lirası ve Sürmene kazasında 5.811 kuruş toplandığını öğrenmekteyiz.⁵⁴

Lazistan Sancağı'nda⁵⁵ oluşturulan komisyona destek veren yardımseverlerin isimleri ve yardım miktarları “*Lazistan sancağı merkezinden Dersaadet Harikzedeganı İçin Cem Edilüb İlk Defa Gönderilen İane Defteri*” başlığıyla neşredilmiştir. Bu başlık altında gazetede yayınlanan 6 tane liste vardır. (Tablo: 7-12)

Bu yardım listeleri sayesinde dönemin Rize'sinin belediye reisi, naibi, idadi müdürü ve daha pek çok resmî kurum amirlerini, çalışanlarını, yöredeki sülale isimlerini tespit imkânı olmuştur. Bunun yanı sıra Rize Donanma Cemiyeti azası ve kıraathane sahibi Şeyh İlyas Efendi (Baba Aziz Şeyh İlyas Efendi)'nin aynı dönemde Donanma Cemiyeti için iane toplama işinde aktif rol aldığı anlaşılmaktadır.⁵⁶

Sonuç

1911'de İstanbul/ Uzunçarşı'da çıkan yangın kısa zamanda geniş alana yayılarak maddi zarara sebebiyet vermiştir. İstanbul'daki gazeteler yangınla ilgili haberleri manşetlerine taşıırken yayınlanan yazılarda yapılan yardımlardan bahsedilmiştir. Padişahın bağışıyla yardım kampanyası kısa zamanda İstanbul dışına da yayılmıştır.

Bu doğrultuda ülke genelinde, yangında mağdur olanlar için yardım komisyonları kurulurken Trabzon Vilayetinde de bu yönde çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Vali ve şehrin ileri gelenlerinden oluşan bir komisyon teşkil edi-

verilen ilanlarla tanıtımı yapılmıştır. Bkz. Melek Öksüz, “Trabzon'da Meşveret” Gazetesi'ndeki Reklamlar Üzerinden Trabzon'un Sosyal-Ekonomik ve Kültürel Analizi”, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, S: 24, Bahar 2018, s.230.

⁵³ *Trabzon'da Meşveret*, No: 312, 7 Eylül 1327 (20 Eylül 1911)

⁵⁴ *Trabzon'da Meşveret*, No: 298, 20 Temmuz 1327 (2 Ağustos 1911)

⁵⁵ Trabzon Vilayeti bu dönemde Trabzon sancağı, Lazistan sancağı ve Güntüştane sancağı olmak üzere 3 sancaktan oluşmaktaydı. Lazistan Sancağı; Lazistan merkez kazası (Rize), Hopa, Atina (Pazar) kazaları ile Arhavi, Viçe (Fındıklı), Mapavri (Çayeli), Kura-yı Seba (İkizdere), Hemişin ve Karadere (Kalkandere) nahiyelerinden oluşmaktaydı.

⁵⁶ Öksüz, a.g.e., s.204.

lerek faaliyetlere başlanmıştır. İane komisyonlarında başta Vali Bey olmak üzere şehrin ileri gelenlerinin yer alıyor olması halkın katılımında etkili olmuştur. Kısa zamanda Vilayet dâhilindeki kaza ve sancaklar da yardımlara dâhil olmuşlardır. Yerel basın da yardımların geniş kitlelere yaygınlaştırıl-masında önemli sorumluluk üstlenmiştir. “*Trabzon’da Meşveret*” gazetesi yangında zarar görenler için yardım yapan kişilerden sütunlarında övgülerle bahsederek katılımı teşvik etmek istemiştir. Yardım yapanların listeleri gazetede düzenli biçimde yayınlanmıştır. Bu listeler, yerel yöneticilerin, sülale isimlerinin ve resmi kurumlarda çalışanların tespit edilebilmesi, şehrin sosyo-ekonomik ve kültürel analizini yapma imkânı sağlaması bakımından önemlidir. Ayrıca İttihat ve Terakki Kulübü de çalışmalara destek vermiş, geliri yangınzedelere bağışlanmak üzere tiyatro tertibi gibi birtakım faaliyetler düzenlenmiştir.

Gerçekleştirilen yardım kampanyası gönüllülük esasına dayandığı için toplanan yardımlar yangınzedelere ekonomik bir katkı sunmasının yanısıra toplumsal yardımlaşmanın somut bir örneğini oluşturmuştur. Bu bakımdan Trabzon Vilayeti gerek yöneticisi gerekse halkıyla beraber İstanbul yangınında mağdur olanlara yardım elini uzatarak fedakârlık örneği sergilemiştir.

Ekonomik açıdan oldukça zor bir dönemde gerçekleştirilen bu yardımlar Trabzonluların birlik ve beraberlik duygusuyla hareket ettiğini göstermesinin yanısıra yardımlaşma kültürünün bir göstergesi olarak da değerlendirilmelidir. Nitekim daha sonraki süreçte meydana gelen Trablusgarp ve Balkan Savaşlarında da aynı ruh ile hareket edilmiştir.

Tablo 1: İstanbul Yangını İçin Vali Bey'in Başkanlığında Oluşturulan Komisyon Tarafından Toplanan Yardımlar⁵⁷

Kuruş	Para	Yardımlı Yapan
324		Hacı Hattat-zâde Mustafa Efendi
216		Sefer-zâde Hacı Ali Efendi
216		Dava vekili Midhat Efendi
1.080		Hoştraser Efendi
216		Terzi Yano oğlu Vasilaki Efendi
20		Arnabud-zâde Edhem Ağa
4.320		Nemli-zâde Biraderler
2.160		Çulcu-zâde Biraderler
324		Tüccardan Genççağa ve Hacı Süleyman Efendi
216		Kuzin-zâde Biraderler
216		Hacı Kakulidi Yanko Efendi
54		Doğramacı Simyon Efendi
216		Hacı Dursun Efendi-zâde Biraderler
540		Kefeli-zâde Hacı Hasan Efendi
540		Hacı Salih Kapudan-zâde Ali Efendi
540		Hacı Salih Kapudan-zâde Remzi Efendi
540		Kefeli-zâde Hacı Mustafa Efendi
216		Hacı Ömer-zâde Arif Efendi
50		Şeyh Hüseyin-zâde Mehmed Efendi
324		Bulut-zâde Şükrü Efendi
316		Konkolidi Banco Efendi
108		Müftü-zâde Sadi Efendi
324		Hacı Molla-zâde Biraderler
108		Papadapolo Sandalidis Efendi
216		Petraki Konkolidi Evladları
283		Çaridi Biraderler
189		Hacı Derviş Ağa-zâde Ruhi Efendi
216		Kazancidi Biraderler
216		Hacı Memiş-zâde Osman Efendi
1.080		Gazzaz-zâde Hüseyin Efendi
216		Hacı Haşim-zâde Hacı Abdullah Efendi
15.510		Yekûn

⁵⁷ Trabzon'da Meşveret, No: 299, 23 Temmuz 1327 (5 Ağustos 1911)

Tablo 2: İstanbul Yangını İçin Vali Bey'in Başkanlığında Oluşturulan Komisyon Tarafından Toplanan Yardımlar⁵⁸

Kuruş	Para	Yardımları Yapan
5.400		Görel Kazasından Hacı Haşim-zâde Hacı Abdullah
189		Nemli-zâde Ragıb Efendi
100		Hacı Hüseyin-zâde Hacı Osman Efendi
216		Medaksa Hristo ve Biraderi Efendi
324		Velisaridi Biraderler
1.080		Bekir Efendi-zâde Hacı Hafız Rüştü Efendi
108		Kakulidi Kosti Efendi
216		Dede-zâde Hacı Refet/Rafet ? Efendi
216		Nemli-zâde Tahsin Efendi
300		Şekerci Mustafa Efendi ve şeriki Hüseyin Efendi
1.080		Fostropulo Biraderler
216		Baba Yoğurt-zâde Hasan Efendi
108		Kakulidi Suve? Efendi
108		Şeyh Hüseyin-zâde Vehbi ve Biraderleri Efendi
540		Serdar-zâde Hacısalih Efendi
5.400	G. Kabayanidi Efendiler
285		Kandil oğlu Kosti Efendi
100		Dede-zâde Şükrü Efendi
540		Pareşkeve Gramatikopulos Efendi
60		Karlıklı-zâde Hamdi Efendi
15.510		Evvelki yekûn
16.586		Yekûn
32.096		Cümle-i yekûn

Tablo 3: İstanbul Yangını İçin Vali Bey'in Başkanlığında Oluşturulan Komisyon Tarafından Toplanan Yardımlar⁵⁹

Kuruş	Para	Yardımları Yapan
190		Akridi Yanko Varistidi Efendiler
250		Haralambo Vafiyadi Efendi
324		Haltupulo Nikolaki Efendi
190		Kalpalcı biraderler
216		Kürt-zâde Hacı Hasan Efendi
40		Dede-zâde Hacı Behram Efendi
216		Çerkes Mehmed Bey
100		Fais-zâde Mesud Efendi
60		Memiş-zâde Mehmed Ali Efendi
25		Memişyazıcı-zâde Şükrü Efendi

⁵⁸ Trabzon'da Meşveret, No: 301, 30 Temmuz 1327 (12 Ağustos 1911)

⁵⁹ Trabzon'da Meşveret, No: 302, 3 Ağustos 1327 (16 Ağustos 1911)

60		Memişyazıcı-zâde Abdullah Efendi
540		Bigos ve Apik Efendiler Mısıryan
216		Kamil-zâde Hacı Mustafa Efendi
318		Bank-ı Osmani memurlarından
324		Dihkan-zâde Zihni Efendi
190		Gazzaz Yorika Efendi
120		Emanet oğlu Mileyadi Efendi
540		Hacıalihafız-zâde Hacı Hasan Efendi
108		Arab-zâde Salim Efendi
108		Tütüncü-zâde biraderler
108		Kayserilizade Ahmed Efendi
108		Emirali-zâde Hami Efendi
108		Serdar-zâde Abdüssehan Efendi
108		Vasilyadi biraderler
54		Attarcı İbrahim Efendi mahdumu Mustafa Efendi
95		Erşaf Efendi Multimiyan Efendi
60		Kuyumcu Bulohrun Efendi
4.776		Yekûn
32.096		Evvelki yekûn
36.882		Cümle-i yekûn

Tablo 4: İstanbul Yangını İçin Vali Bey'in Başkanlığında Oluşturulan Komisyon Tarafından Toplanan Yardımlar⁶⁰

Kuruş	Par	Yardımları Yapan
60		Viyopulos Panayot Efendi
95		Ohannes Efendi Tahmazyan
108		Mumcidi Biraderler
40		Kaba-zâde Tevfik Efendi
108		Lavrandiyadi Biraderler
50		Hacı Kadı-zâde Hatib Hüsni
60		Beşiridi Biraderler
60		Simon Efendi Papadopulo Efendi
108		Attar Ethem
216		Kuzin-zâde Biraderler
50		Karakazan-zâde Zati Efendi
108		Mozenidi Biraderler
155		Sahak Efendi Akridi Efendi
108		Şöhretsan Biraderler
108		Abacı Efram oğlu Yorika Efendi
50		Şeker oğlu Nikola Efendi
108		Sidropulo Efendi
108		Kitabcı-zâde Affan Efendi
40		Kamil-zâde Seyfeddin Efendi
108		Fostropulo Anastas Efendi
108		Kalaycı-zâde Hacı Abbas Efendi

⁶⁰ Trabzon'da Meşveret, No: 303, 6 Ağustos 1327 (19 Ağustos 1911)

324		Yunus Ağa-zâde Şefik Efendi
324		Mahohyan Efendi
40		Kaşçıyan Ardeş Efendi
100		Petraki Yazıcıoğlu Efendi
120		Karyoflidi Efendi
108		Lazaridi Biraderler
95		Yani Kabayani mahdumları Efendi
55		Belidi Biraderler
2.122		Yekûn
36.882		Evvelki yekûn
39.004		Cümle-i yekûn

Tablo 5: İstanbul Yangını İçin Vali Bey'in Başkanlığında Oluşturulan Komisyon Tarafından Toplanan Yardımlar⁶¹

Kuruş	Para	Yardımları Yapan
108		Hacı Murad Evladları
95		Haralambo Dimitriyadi ve mahdumları
324		İnebeyoğlu Biraderler
108		Şeyh Kahveci Mehmed Efendi
216		Dizdar-zâde Rüşdü Efendi
94		Artin Tabakyan Efendi
100		İmam-zâde Mustafa Efendi
108		Fransız acentesi Kosti Boyacidi Efendi
25		Odabaşyan Akob Efendi
60		Dimestofli Mihailidi Efendi
54		Şems Oteli Müdürü Tevfik Efendi
1.220		Pazvanetbaşı Osman Ağa
324		Çakmakçı-zâde Biraderler
2.196		Trabzon jandarma heyet-i teftişiyesiyle Efrad-ı Cedide Mektebi ve depo memurları taraflarından
108		Andon Papazyan Efendi
50		Ohannes Haçaturyan Efendi
1.080		Kır-zâde Şevki Efendi
3.586		Lazistan Sancağından birinci defa olarak
540		Matleb Efendi
9.188		Yekûn
39.004		Evvelki yekûn
48.192		Cümle-i yekûn

⁶¹ Trabzon'da Meşveret, No: 304, 10 Ağustos 1327 (23 Ağustos 1911)

Tablo 6: İstanbul Yangını İçin Vali Bey'in Başkanlığında Oluşturulan Komisyon Tarafından Toplanan Yardımlar⁶²

Kuruş	Para	Yardımlı Yapan
216		İranî Hacı Mehdi Ağa ⁶³
324		İranî Hacı Cevad Ağa
324		İranî Hacı Mehmed Cafer Ağa
216		İranî Hacı Mehmed Ali Ağa
108		İranî Hacı Seyyid Ağa
216		İranî Hacı Ali Ağa Ahmed Sadık
108		İranî Misafir Tirit oğlu Hacı Abbas Ağa
108		İranî Muhib Ali Ağa Zengistanlı
162		İranî Mehmedof Meşhed Mehmed Ali Ağa
162		İranî Odacı Ağa Murteza
108		İranî Hacı Mehmed Ali Hüseyinof
262		İranî Odacı Ali Ağa
1.620		Trabzon vali-i sabıki Bekir Sami Beyefendi
432		Trabzon Rum Metropolitidi Efendi
324		Trabzon Ermeni Murahhasası Efendi
4.690		Yekûn
48.192		Evvelki yekûn
52.882		Ceman yekûn

Tablo 7: İstanbul Yangını İçin Lazistan Sancağı'ndan Gönderilen İane Defteri⁶⁴

Kuruş	Para	Yardımlı Yapan
120		Mutasarrıf vekili Tahrirat Müdürü Safvet Bey
108		Naib Hamdi Efendi
108		Ulemadan Ömer Lütfi Efendi
108		Meclis-i idare azasından Mehmed Efendi
40		Meclis-i idare azasından Fani Efendi
20		Meclis-i idare azasından Yordam Efendi
108		Kazancı-zâde Abdülhamid Efendi
108		Tat-zâde Hacı Eşref Efendi
108		Tat-zâde Hafız Osman Efendi
108		Belediye Reisi Hacı Hasan Efendi
108		Mataracı-zâde Ali Rıza Efendi
108		Memiş-zâde Abdullah Ağa
10		Evrak memuru Muharrem Efendi
20		Tahrirat kalemi müsevvid-i sanisi Dursun Efendi

⁶² Trabzon'da Meşveret, No: 309, 27 Ağustos 1327 (9 Eylül 1911)

⁶³ Yukarıdaki listede sehven yapılan bir yanlışlık 3 Eylül tarihli gazetede "Tashih" başlığıyla şu şekilde duyurulmaktaydı: "İstanbul harikzedegani için komisyona iane veren zevatın esamisini ilan ettiğimiz 309 numaralı nüshada İrani Hacı Mehdi Ağa 3 lira ita ettikleri halde sehven 2 lira kayd edilmiş ve Hacı Mehmed Cağfer Ağa 2 lira vermiş iken 3 lira yazılmış olduğundan tashih olunur." Trabzon'da Meşveret, No: 311, 3 Eylül 1327 (16 Eylül 1911)

⁶⁴ Trabzon'da Meşveret, No: 309, 27 Ağustos 1327 (9 Eylül 1911)

20		Tahrirat kalemi mübeyyizi Cemal Efendi
12	20	Meclis-i idare ikinci kâtibi Midhat Efendi
10		Müvezzi Mehmet Ali Efendi
20		Muhasebe başkâtibi Muhsin Efendi
20		Muhasebe vukuat kâtibi Rıza Efendi
25		Sandık emini Ahmet Efendi
25		Mahkeme başkâtibi Halil Efendi
15		Zabıt kâtibi Mahmut Efendi
10		Zabıt kâtibi İlyas Efendi
10		Zabıt kâtibi Dimitraki Efendi
10		Azil mülazımı Halis Efendi
40		Mahkeme-i Şeriyye başkâtibi Osman Efendi
10		Şeriyye ikinci kâtibi Rahmi Efendi
10		Şeriyye mukayyidi İbrahim Efendi
12	20	Dava vekili Hulusi Efendi
12	20	İcra memuru Ahmet Efendi
40		Müdde-i umumi muavini Hasan Bey
20		Jandarma tabur kumandan vekili Saib Efendi
15		Jandarma bölük kumandanı Refet? Efendi
20		Vergi başkâtibi Emrah Efendi
10		Nafia kâtibi Osman Efendi
10		Hükümet imamı Osman Efendi
10		Nüfus müdürü Mehmed Efendi
12	20	Nüfus başkâtibi Rüşdü Efendi
10		Nüfus ikinci kâtibi Emin Efendi
50		Baba aziz İlyas Efendi
40		Mahkeme azasından Yanko Efendi
30		Belediye kâtibi Ali Efendi
62	20	Lazzade Hacı Memiş Efendi
62	20	Hacı Bilalzade Hacı Emin Efendi
59	20	Arslanoğlu Vasil Efendi
37	20	Kuşoğlu Todori Efendi
59	20	Sabuncuzade Ahmed Efendi
25		Kulzade İsmail Efendi
25		Tatarzade Kazım Efendi
25		Tavilzade Hasan Efendi
20		Takışoğlu Hasan Efendi
31	10	Kulzade Emin Efendi
20		Fırıncı Atmacaoğlu Ahmed Usta
32	20	Altıkıya? Zade Haca? Mustafa Usta
2.072	10	Yekûn

Tablo 8: İstanbul Yangını İçin Lazistan Sancağı'ndan Gönderilen İane Defteri⁶⁵

Kuruş	Para	Yardımlı Yapan
25		Keşişoğlu Petro
20		Mollazade Said Efendi
40		Keşişoğlu Banco Efendi
40		Tuhafiyeci Banco Efendi
25		Sarrac esnafından Ahmed Efendi
25		Baltacıoğlu Kosti Efendi
25		Fırıncı Kulaksız oğlu İbrahim Usta
20		Molla Ömer-zâde Hasan Efendi
15		Fırıncı esnafından Mahmut oğlu Osman Usta
25		Demircioğlu Hacı Yani Efendi
20		Kalaycıoğlu Dimitri Efendi
25		Berberoğlu Mustafa Efendi
25		Lefter oğlu Vasil Efendi
20		Molla Bayram Efendi
40		Sarrafbanco ve Anderya Efendi
50		Kubad-zâde Hacı Mehmet Efendi
25		Şeyh Hüseyin-zâde Hüseyin Efendi
20		Kab oğlu Receb Efendi
20		Şakir oğlu Süleyman Usta
18	30	Bıyık oğlu Maksut Usta
40		Şad-zâde Hafız Muharrem Usta
40		Sabuncu-zâde İbrahim Usta
25		Kurd Alioğlu Hacı Şakir Usta
25		Trabzonlu oğlu Hüseyin Usta
37	30	Palakoğlu Hacı Hafız Efendi
20		Sağır oğlu Mehmet Efendi
10		Fırıncı Feyz oğlu Ahmet Usta
20		Laz-zâde Hacı Kemal Efendi
12	20	Manlalı-zâde? Süleyman Efendi
12	20	Caferz-ade Hacı Ömer Efendi
12	20	Gavz oğlu Ali Efendi
12	20	Laz-zâde Ahmet Efendi
12	20	Nano Efendi
15		Zaim-zâde Hacı Hasan Efendi
12	20	Kasap Şaban Ağa
12	20	Sarrac Hamza Efendi damadı Hamza Efendi
12	20	Pareşkeva oğlu Poliherven? Efendi
12	20	Keşiş oğlu Anesti Efendi

⁶⁵ Trabzon'da Meşveret, No: 310, 31 Ağustos 1327 (13 Eylül 1911)

10		Mai oğlu Yorika Efendi
12	20	Hacı Kosti oğlu Lambo Efendi
12	20	Keşiş oğlu Liya Efendi
12	20	Zerdeci oğlu Mustafa Usta
12	20	Kuş oğlu Yanko Efendi
12	20	Selanik oğlu Yanko Efendi
12	20	Kalandi oğlu Banco Efendi
12	20	Hacı Tahir-zâde Hüseyin Efendi
12	20	Şemadan-zâde? Dursun Efendi
12	20	Bank Hafız Rıdvan Efendi
12	20	Palaman oğlu İstavri Efendi
12	20	Palamud oğlu Panço Efendi
12	20	Pap oğlu Haşim Efendi
12	20	Timurali oğlu Ali Efendi
12	20	Topçu oğlu Ali Efendi
12	20	Sufi oğlu Ali Ağa
12	20	Semiz oğlu Zeülküf? Efendi
12	20	Kız? oğlu Mehmet Usta
15		Kürkçü Hacı Ömer Efendi
12	20	Babuşcu oğlu Hasan Efendi
10	oğlu Halid Efendi
12	20	Köse-zâde Osman Efendi
15		Laz oğlu Hüseyin Usta ve Salih Efendi
12	20	Hacı Kerim Efendi-zâde Hüseyin Efendi
10		Kordo oğlu Banco Efendi
10		Karekev oğlu Karebek Efendi
12	20	Porbod oğlu Dimitri Efendi
12	20	Kazancı-zâde Hacı Mustafa Efendi
20		Palanek oğlu Vasil Efendi
30		Kakas oğlu Anastas Efendi
12	20	Kazancı Hristo Usta
25		Kazancı Nikola? Usta
20		Fırıncı Kamil Usta
10		Kazancı Aleksi Usta
12	20	Kasap Şükrü Efendi
10		Defter-i hakani ikinci kâtibi Memiş Efendi
10		Defter-i hakani merkez kâtibi Mustafa Efendi
10		Defter-i hakani refiki Suma Efendi
40		Defter-i hakani memuru İsmail Hakkı Efendi
1.514		Yekûn
2.072	10	Evvelki yekûn
3.586	10	Ceman yekûn

Tablo 9: İstanbul Yangını İçin Lazistan Sancağı'ndan Gönderilen İane Defteri ⁶⁶

Kuruş	Para	Yardımlı Yapan
10		Vergi müfredat kâtibi Tahir Efendi
10		Vergi müfredat kâtibi Pertev Efendi
101		Vergi müfredat kâtibi Murad Efendi
12	20	Şemadan-zâde Hacı Bektaş Efendi
12	20	Eyüb-zâde Hafız Salih Efendi
12	20	Şemul oğlu Banco Efendi
10		Gorgor oğlu Yordam Efendi
62	20	Hacı Bilal-zâde Hacı İbrahim Efendi
37	20	Fais-zâde Mustafa Efendi
12	20	Hacı Bilal-zâde Hacı Mahmud Efendi
12	20	Tok oğlu Ahmed Efendi
12	20	Aliağa-zâde Hasan Efendi
10		Ceb oğlu Mehmed Çavuş
10		Fırıncı Kasar oğlu Ferhad Efendi
10		Kasaoğlu Hacı Ali Efendi
10		Kurd oğlu İslam Efendi
10		Molla Mustafa oğlu İslam Efendi
10		Demirci oğlu Ahmet Efendi
10		Doğramacı Arkilof Efendi
10		Şemul oğlu Yani ile Mito Efendi
15		Durmuş oğlu Hacı Mehmet Efendi
12	20	Fırıncı Şükrü Usta
12	20	Emiroğlu Halim Usta
50		Çalıköğlu Hacı Keleş Efendi
16	10	İstanyo oğlu Mihail ve terzi Petro Efendi
10		Fırıncı İsmail Usta
10		Kalendi oğlu Frankil Efendi
10		İstati oğlu İlyâ Usta
40		Hacı Mahmut-zâde Emin Efendi
12	20	Emir Ahmet oğlu Nazım Efendi
483	30	Yekûn
3.586 ⁶⁷	10	Ceman yekûn

⁶⁶ Trabzon'da Meşveret, No:311, 3 Eylül 1327(16 Eylül 1911)

⁶⁷ Gazetede sehven bir önceki listedeki toplam miktar yazılmıştır. Oysa Tablo 10'da evvelki yekûn 4.070 olarak belirtilmektedir.

Tablo 10: İstanbul Yangını İçin Lazistan Sancağı'ndan Gönderilen İane Defteri⁶⁸

Kuruş	Para	Yardımlı Yapan
20		Borasco Efendi
25		Baltacı oğlu Anastas
25		Seran oğlu Anesti Efendi
10		Sekman oğlu Salih Reis
37	20	Kıvrak oğlu Hacı İbrahim Efendi
10		Erdal oğlu Şaban Efendi
12	20	Derviş-zâde Hacı Ali Efendi
40		Terzi Hristo Efendi
10		Hacı Abdurrahman oğlu Süleyman Efendi
12	20	Kacranlı oğlu Mustafa Kapudan Efendi
10		Telci oğlu Kamil Usta
15		Telci Hüseyin oğlu mağazacı Mahmut Efendi
25		Aşçı Kör oğlu Recep Efendi
10		Fırıncı Tayyar ve Hacı Left Efendi
12	20	Hacı Kostı oğlu Yanko Efendi
108		Hacı Paşa-zâde Aziz Bey
10		Meclis-i İdare başkâtibi Hasan Efendi
25		Muhasebe kâtibi Hüsnü Efendi
10		Cephane Müdürü Memiş Bey
20		Rüsumat merkez memuru Mehmet Emin Efendi
40		Mekteb-i İdadi Müdürü Hüseyin Efendi
25		Rüsumat başkâtibi İbrahim Hakkı Efendi
15		Rüsumat kalemi kâtibi Hamza Efendi
15		Rüsumat manifesto memuru Osman Efendi
10		Rüsumat muayene memuru Ethem Efendi
10		Rüsumat ambar memuru Mahmut Efendi
12		Rüsumat muhafaza memuru İsmail Efendi
12		Rüsumat muhafaza memuru Ahmet Efendi
587		Yekûn
4.070		Evvelki yekûn
4.657		Ceman yekûn

⁶⁸ Trabzon'da Meşveret, No:312, 8 Eylül 1327(21 Eylül 1911)

Tablo 11: İstanbul Yangını İçin Lazistan Sancağı'ndan Gönderilen İane Defteri⁶⁹

Kuruş	Para	Yardımlı Yapan
8		Rüsumat kolcusu Ahmet Hami Efendi
12		Rüsumat kolcusu Raif Efendi
8		Rüsumat kolcusu Dursun Efendi
8		Rüsumat kolcusu Ali Efendi
8		Rüsumat kolcusu Hasan Efendi
8		Rüsumat kolcusu Mehmet Ali Efendi
8		Rüsumat kolcusu Hamid Efendi
20		Tahsil memuru Murad Efendi
		<i>Mapavri nahiyesi</i> ⁷⁰
54		Tuzcu-zâde Asım Bey
25		Nahiye müdürü Hasan Efendi
25		Tapu kâtibi Ahmet Efendi
12	20	Vergi kâtibi Hacı Memiş Efendi
57		Hacı Hamza Efendi
37		Hacı Abdülkadir Efendi
25		Belediye reisi Hacı Hafız Efendi
25		Eşraftan Hacı Mesut Efendi
12	20	Liman reisi Yunus Efendi
37	20	Tüccardan Hafız Efendi
25		Hacı Aziz oğlu Ömer Efendi
6		Nahiye kâtibi Ömer Efendi
12	20	Hacı Yahya-zâde Yahya Efendi
12		Şerif-zâde Hacı Mustafa Efendi
12	20	Sipahi pazarında Aziz Efendi
20		Hafız Celal Efendi
12	20	Hacı oğlu Hamid Efendi
12	20	Ali onbaşı
12	20	Çolak oğlu Enes
12	20	Hacı oğlu Mehmet Ali
10		Sadık oğlu Ahmet
6	10	Al oğlu Ruşen
12	20	Sadık oğlu Mehmet Ali
12	20	Tüysüz oğlu Hüseyin Efendi
1640	20	Yekûn
4.657		Evvelki yekûn
6.298	20	Ceman yekûn

⁶⁹ Trabzon'da Meşveret, No: 313, 10 Eylül 1327(23 Eylül 1911)

⁷⁰ *Mapavri nahiyesi* yazan sütunda, herhangi bir miktar bulunmamakta olup başlık olarak kullanılmıştır. Çünkü listenin devamına bakıldığında bu satırdan itibaren Mapavri nahiyesinden yapılan yardımlar yer almaktadır.

Tablo 12: İstanbul Yangını İçin Lazistan Sancağı'ndan Gönderilen İane Defteri ⁷¹

Kuruş	Para	Yardımlı Yapan
6	10	Osman Usta
7	20	Alemdar oğlu Hamid
12	20	Alemdar oğlu Ahmet
6	10	İstavridiz Mintari
6	10	Rancil Mintari
5		Fırıncı İbrahim usta
6	10	Usta Mehmet
6	10	Karahasan oğlu Hacı Zekeriya
5		Hacı Mehmet
5		Fırıncı Mehmet Usta
12	20	Hardal oğlu Recep
10		Molla Ömer oğlu Ahmet Efendi
12	20	Kitos oğlu Hüseyin Efendi
6	10	Dursun Efendi
5		Hacı Reşit Efendi
5		Com oğlu Süleyman Efendi
6	10	Toz Mehmet Efendi
6	10	Ahmet oğlu Mehmet Efendi
6	10	Kart oğlu Hakkı Efendi
6	10	Siyam oğlu Ahmet Efendi
6	10	Şerif oğlu Şerif Efendi
5		Siyam oğlu Emrah Efendi
12	20	Beşir Usta
12	20	Hafız oğlu Hüseyin Efendi
6		Fırıncı Ali Usta
6	10	Terzi İstavri Efendi
6	10	Terzi Nano Efendi
5		Siyam oğlu Süleyman Efendi
6	10	Terzi Simyon Efendi
6	10	Terzi Yorika Efendi
12	20	İstavri Efendi
5		Ahmet Efendi
5		Orman oğlu Mehmet Efendi
5		Muhtar Hamid Efendi
12	20	Tadil-zâde Mustafa Efendi
12	20	Çavuş oğlu İlyas Efendi
6	10	Sar oğlu Ahmet Efendi

⁷¹ Trabzon'da Meşveret, No:314, 17 Eylül 1327(30 Eylül 1911)

22	20	Hacı Ali Efendi
12	20	Osman Efendi
6	10	Osman Usta
6	10	Terzi Yorika
5		Sarı Ahmet oğlu Reşid Efendi
12	10	Saman oğlu Hacı Ali Efendi
12	20	Hacı Yahya-zâde Mehmet Efendi
12	20	Giritli oğlu Efendi
6	10	Ömerdayı oğlu Mahmut Efendi
6	10	Salih oğlu Hacı Mehmet Efendi
7	20	Küçük Mehmet Efendi
12	20	Sarı Ahmet oğlu Mehmet Efendi
12	20	Giritli oğlu Mustafa Efendi
12	20	Kazancı Yorika Efendi
6	10	Refaklı Mehmet Efendi
6	10	Hecva imamı Efendi
5		Giritli oğlu Hacı İlyas Efendi
5		Kar oğlu Mehmet Efendi
12	20	Tüysüz Yakup Efendi
6	10	Dükkâncı Yunus Efendi

KAYNAKLAR

1. Süreli Yayınlar

- Takvîm-i Vekâyi*, No: 884, 14 Temmuz 1327 (27 Temmuz 1911)
Trabzon'da Meşveret, No: 296, 13 Temmuz 1327 (26 Temmuz 1911)
Trabzon'da Meşveret, No: 297, 16 Temmuz 1327 (29 Temmuz 1911)
Trabzon'da Meşveret, No: 298, 20 Temmuz 1327 (2 Ağustos 1911)
Trabzon'da Meşveret, No: 299, 23 Temmuz 1327 (5 Ağustos 1911)
Trabzon'da Meşveret, No: 300, 27 Temmuz 1327 (9 Ağustos 1911)
Trabzon'da Meşveret, No: 301, 30 Temmuz 1327 (12 Ağustos 1911)
Trabzon'da Meşveret, No: 302, 3 Ağustos 1327 (16 Ağustos 1911)
Trabzon'da Meşveret, No: 303, 6 Ağustos 1327 (19 Ağustos 1911)
Trabzon'da Meşveret, No: 304, 10 Ağustos 1327 (23 Ağustos 1911)
Trabzon'da Meşveret, No: 305, 13 Ağustos 1327 (26 Ağustos 1911)
Trabzon'da Meşveret, No: 309, 27 Ağustos 1327 (9 Eylül 1911)
Trabzon'da Meşveret, No: 310, 31 Ağustos 1327 (13 Eylül 1911)
Trabzon'da Meşveret, No: 311, 3 Eylül 1327 (16 Eylül 1911)
Trabzon'da Meşveret, No: 312, 8 Eylül 1327 (21 Eylül 1911)
Trabzon'da Meşveret, No: 313, 10 Eylül 1327 (23 Eylül 1911)
Trabzon'da Meşveret, No: 314, 17 Eylül 1327 (30 Eylül 1911)

2. Kitap ve Makaleler

ALBAYRAK, Hüseyin, *Tarih İçinde Trabzon Valileri(1461-2007)*, Trabzon Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Trabzon 2008.

ALBAYRAK, Hüseyin, *Trabzon Basın Tarihi*, C: I, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1994.

ANDREASYAN, H.D., “Eremya Çelebi’nin Yangınlar Tarihi”, *İÜ Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 27 (1973), ss.59-84.

BİRİNCİ, Ali, “Meşveretçi Naci Bey ve Gazetesi”, *Uluslararası Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, S: 5, 2008, ss.139-149

CEZAR, Mustafa, “Osmanlı Devrinde İstanbul’da Yangınlar ve Tabii Afetler”, *İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Türk Sanatı Tarihi ve İncelemeleri*, I, (1963), ss.327-414.

CEZAR, Mustafa, *Osmanlı Başkenti İstanbul*, EKAV Yayınları, İstanbul 2002.

ÇELEBİ, Bünyamin, “İtfaiye”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, C: IV, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul 2003, ss. 306-307.

ERĞİN, Osman Nuri, *Mecelle-i Umûr-ı Belediyeye*, C: II, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul 1995.

ERĞİN, Osman Nuri, *Mecelle-i Umûr-ı Belediyeye*, C: III, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul 1995.

GÖKTA, Uğur, “Tulumbacılık”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, C: VII, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul 1994, ss.301-302.

GÜNAY, Reha, “Kaybolan Ahşap Mimarlık Mirasımız”, *Ahşap Yapılarda Koruma ve Onarım Sempozyum Bildiriler Kitabı (26-27 Nisan 2016)*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul 2016, ss. 35-52.

İNCİCYAN, P.Ğ., *18. Asırda İstanbul*, Terc. Hrand D. Andreeasyan, İstanbul Fetih Cemiyeti İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul 1976

KUZUCU, Kemalettin, “Osmanlı Başkentinde Büyük Yangınlar ve Toplumsal Etkileri”, *Osmanlı*, C: V, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, ss.687-699.

KUZUCU, Kemalettin, “Osmanlı Döneminde Vefa Yangınları ve Semt Topografyasına Etkileri”, *Bir Semte Vefa*, Haz. N. Bilge Özel İmanov-Yunus Uğur, Klasik Yayınları, İstanbul 2009, ss.565-587.

KUZUCU, Kemalettin, “Szechenyi Paşa ve Osmanlı İtfaiyesinin Modernleştirilmesi (1874-1922)”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 14(2006), ss. 31-52.

KUZUCU, Kemalettin, “Yangın Tulumbasının İcadı ve Türk İtfaiyesinin İlk Yüzyılı”, *Lale Devri’nde Osmanlı Devleti ve Nevşehir*, Edt. İlyas Gökhan-Hüseyin Saraç-Gökçe Özcan, Kömen Yayınları, Konya 2018),s.327-353.

KUZUCU, Kemalettin, *Bâbiâli Yangınları ve Sosyo-Ekonomik Etkileri*, Erzurum Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 2000.

MEHMED SÜREYYA, *Sicill-i Osmanî*, C: II, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996.

MEŞVERETÇİ NACİ, “İstanbul’a Bir Nazar-ı Tesir”, *Trabzon’da Meşveret*, No: 296, 13 Temmuz 1327 (26 Temmuz 1911)

NİZAMOĞLU, Yüksel, “10 Temmuz İnkılabının Birinci Yıldönümünde Neyyir-i Hakikat Gazetesi’nin Yayınladığı Mecmua Üzerine”, *OTAM*, S:30, Güz 2011, ss.99-126.

ÖKSÜZ, Hikmet-USTA, Veysel- İNAN, Kenan, *Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası Tarihi 1884-1950*, Trabzon 2009.

ÖKSÜZ, Hikmet-USTA, Veysel, *Mustafa Reşit Tarakçıoğlu-Hayati, Hatıratı ve Trabzon’un Yakın Tarihi*, Serander Yayınevi, Trabzon 2008.

ÖKSÜZ, Melek, “Trabzon’da Meşveret” Gazetesi’ndeki Reklamlar Üzerinden Trabzon’un Sosyal-Ekonomik ve Kültürel Analizi”, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, S: 24, Bahar 2018, ss.199-234.

ÖKSÜZ, Melek, *Trablusgarp Savaşı ve Donanma Cemiyeti’ne Trabzon Vilayetinden Yardımlar*, Serander Yayınevi, Trabzon 2016.

ÖKSÜZ, Melek, “1911 Yılındaki İstanbul Yangınına Trabzon’dan Uzanan Yardım Eli”, *I. Uluslararası Karadeniz Tarihi Sempozyumu 12-14 Aralık 2019* (Yayımlanmamış bildiri)

SLOT, B.J., “The Fires in İstanbul of 1782 and 1784 According to Maps and Repots By Dutch Diplomatic Representatives”, *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, S: 4-5, 1976, ss. 47-66.

TURAL, Erkan, “Türkiye, Hollanda, İngiltere ve Amerika’da Modern İtfaiye Teşkilatının Kuruluşu ve Harik (Yangın) Nizamnameleri”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, XIII/1(2004), ss. 67-91.

TÜRK, Hatem, *10 Temmuz Meşrûtiyet Bayramı*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2017.

USTA, Veysel- TULUK, Ömer İskender, *Başlangıçtan Halkevlerine Trabzon’da Tiyatro*, Serander Yayınevi, Trabzon 2017.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapıkulu Ocakları*, C: I, TTK Basımevi, Ankara 1984.

ÜÇÜNCÜ, Berna Korucu, “Bopal Nevvabı Sultan Cihan Begüm’ün İstanbul Ziyareti ve Osmanlı’ya Gönderdiği Yardımlar”, *Journal of Universal History Studies*, C: 2, S:2, 2019, ss. 251-268.

ÜREKLİ, Fatma, “Osmanlı Döneminde İstanbul’da Meydana Gelen Afetlere İlişkin Literatür”, *TALİD*, VIII, 16, (2010), ss.101-130.

YILDIZ, Kenan, “Şehir Topografyasına Etkisi Bakımından Osmanlı Dönemi İstanbul Yangınları”, *Antik Çağdan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi*, C: I, İSAM-İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul 2015, ss.486-503.

YILDIZ, Kenan, “Yeni Belgeler Işığında Tulumbacıbaşı Gerçek Davud Ağa ve Tulumbacı Şeritçileri Esnafı”, *Kitaplara Vakfedilen Bir Ömre Tuhfe- İsmail E. Erünsal'a Armağan*, C: I, Haz. Hatice Aynur- Bilgin Aydın- Mustafa Birol Ülker, Ülke Kitapları, İstanbul 2014, ss.557-586.

YILDIZ, Kenan, *1660 İstanbul Yangınının Sosyo-Ekonomik Tahlili*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2012.